

УДК 377.4

Латуша Н.В.

к.пед.н., методист Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Вінницькій області

E-mail: nata8133@ukr.netНавчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Вінницькій області
м. Вінниця

ПРОБЛЕМА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ НА КУРСАХ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Latusha N.V.

Ph.D. (Pedag. sciences)

E-mail: nata8133@ukr.netEducational-Methodical Centre for Vocational Education in Vinnitsa region
Vinnitsa

PROBLEM PROFESSIONAL TRAINING A MASTER OF INSERVICE EDUCATIONAL AT THE COURSES CERTIFICATION TRAINING

Анотація

Вступ. У статті розкривається наукова діяльність курсів підвищення кваліфікації. Визначено, що конкретні зміни розвитку суспільства відбиваються на професійно-технічній освіті. Розглядаються питання професійної підготовки майстрів виробничого навчання. Обґрунтовано, що курси підвищення кваліфікації майстрів виробничого навчання виділяються такими домінантами як: науковість, мобільність, прогностичність.

Методи. В процесі дослідження застосовувалися методи: аналіз, зіставлення, порівняння, узагальнення, спостереження, обґрунтування наукової психолого-педагогічної літератури.

Результати. На основі наукових праць уточнено та конкретизовано особливості педагогічної професії – майстер виробничого навчання. Описано про навчально-тематичний план і зміст програми, які використовуються на курсах підвищення кваліфікації. Обґрунтовано і узагальнено результати анкетування курсів підвищення кваліфікації. Доведено, що співробітництво як спільна діяльність визначає співпрацю викладача зі слухачами курсів підвищення кваліфікації у середовищі слухачів. Проаналізовано основні професійні здібності майстрів виробничого навчання, які впливають на умови його успішності, як професіонала.

Перспективи. Полягають у розробці і впровадженні ефективних педагогічних методик на курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Ключові слова: фахова підготовка, майстер виробничого навчання, професійні здібності, анкетування, курси підвищення кваліфікації.

Abstract

Introduction. The present article deals with the scientific activity of the refresher courses. It has been specified that specific changes of the society development displays on the professional technical education. Training questions of the masters of the industrial training are considered. It is grounded that

the refresher courses of the masters of the industrial training are allocated by such dominant: the scientific, the mobility, the predictability.

Methods. *In the course of researching such methods were used: analysis, matching, comparison, generalization, observation, foundation of the scientific psychological and pedagogical literature.*

Results. *The particular qualities of the teaching profession the master of the industrial training based on the research works are specified and concretized. The science thematic plan and the program content which used at the refresher courses are described. Survey results of the refresher courses are considered and generalized. The cooperation as the total activity determines the cooperation between the teacher and the audience in the environment of the audience is proved. Basic professional abilities of the master of the industrial training that affect the conditions of his success as a professional are analyzed.*

Discussion. *The prospects are in the development and implementation of the effective teaching method at the refresher courses of the teaching staff.*

Keywords: *professional training, the master of the industrial training, professional abilities, survey, refresher courses.*

Аннотація

Вступ. *В статті розкривається научна діяльність курсів підвищення кваліфікації. Определено, що конкретні зміни розвитку освіти відображаються на професійно-технічному освітньому процесі. Розглядаються питання професійної підготовки майстрів виробничого навчання. Обґрунтовано, що курси підвищення кваліфікації майстрів виробничого навчання виділяються такими домінуючими як: науковість, мобільність, прогнозованість.*

Методи. *В процесі дослідження застосовувалися методи: аналіз, порівняння, порівняння, узагальнення, спостереження, обґрунтування наукової психолого-педагогічної літератури.*

Результати. *На основі наукових праць уточнені і конкретизовані особливості педагогічної професії - майстрів виробничого навчання. Описано навчально-тематичний план і зміст програми, які використовуються на курсах підвищення кваліфікації. Обґрунтовано і узагальнено результати анкетування курсів підвищення кваліфікації. Доведено, що співпраця як спільна діяльність визначає співпрацю викладача з слухачами курсів підвищення кваліфікації в середовищі слухачів. Проаналізовано основні професійні здібності майстрів виробничого навчання, які впливають на умови його успішності, як професіонала.*

Перспективи. *Включаються в розробку і впровадження ефективних педагогічних методик на курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників.*

Ключові слова: *професійна підготовка, майстрів виробничого навчання, професійні здібності, анкетування, курси підвищення кваліфікації.*

Вступ. *На етапі реформування українського суспільства, перетворень у політичній, соціально-культурній та економічній системах особливої актуальності набувають питання та зміни в освітній парадигмі. Перед сучасною освітою постає завдання максимального розкриття і професійного зростання у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників. На сучасному етапі розвитку суспільства освіта не припиняється із отриманням вищої освіти, а вимагає ініціативного, креативного, відповідального, компетентного, соціально та професійно мобільного фахівця, спроможного професійно оцінювати себе як професіонала, готового до постійного професійного саморозвитку, подальшої самоосвіти і самореалізації. Саме тому набуває актуальності питання про підвищення фахової кваліфікації майстрів виробничого навчання на курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників.*

Аналіз останніх досліджень та публікацій. *У психолого-педагогічних дослідженнях належна увага приділяється питанням професійного самовдосконалення педагогічних працівників у роботах таких дослідників, як: Б. Ананьєв, Т. Браже, Л. Божович, О. Коваленко, Н. Кузьмін, Г. Терещук, Ю. Поваренков. Останнім часом з'являється ряд публікацій та досліджень з проблеми професійного саморозвитку*

майстрів виробничого навчання у системі ПТНЗ: Л. Афанасьєва, В. Дубик, В. Ковальчук, Г. Кузнецова, М. Кулік, Н. Нідерман, М. Потапенко, І. Хомюк, Я. Цимбал. Однак сучасні умови освіти, вимагають нових підходів та методів у фаховій підготовці на курсах підвищення кваліфікації, особливо таких педагогічних працівників, як майстри виробничого навчання.

Метою статті є теоретично обґрунтувати фахову підготовку майстрів виробничого навчання на курсах підвищення кваліфікації.

Методологія. Для досягнення мети статті використали і застосували комплекс взаємопов'язаних педагогічних методів дослідження, таких як: аналіз, зіставлення, порівняння, спостереження і обґрунтування наукової психолого-педагогічної літератури.

Результати. Характерною рисою сучасного професійного навчання – є його спрямованість на те, щоб навчити учнів не лише пристосовуватись, а й активно діяти в ситуаціях, які зазнають соціальних змін. Серед фахівців, які мають змогу індивідуально вплинути на формування в учнів ПТНЗ ціннісного ставлення до обраної ними професії, до повноцінної життєвої самореалізації, тобто здатності до продуктивної діяльності, творчої активності, успішності, конкурентоздатності, працелюбності, виняткову роль відведено майстрам виробничого навчання. Адже майстер у ПТНЗ – це насамперед педагог, головний організатор виробничого навчання учнів, їхній наставник та вихователь.

Серед багатьох педагогічних професій є одна особлива – майстер виробничого навчання. Високий професіоналізм і компетентність, глибокі педагогічні знання, володіння найскладнішими вміннями і навичками на рівні останніх досягнень науково-технічного прогресу, любов до учнів і милосердя, доброта, чуйність, толерантність мають бути притаманними майстрам виробничого навчання. Безумовно, цей педагог має бути справжнім майстром із професії, якої він навчає майбутніх кваліфікованих робітників, але поряд із цим він повинен мати психолого-педагогічну підготовку. Без знань із психології і педагогіки, зокрема з дидактики і теорії навчання та виховання, без володіння інформаційно-комунікаційними технологіями неможливо здійснювати навчально-виховний процес у ПТНЗ [8, с.30].

Успіхи роботи майстра виробничого навчання багато в чому залежать від рівня його педагогічної підготовки і професійної майстерності. Важливою формою підвищення кваліфікації майстрів виробничого навчання повинно стати самостійне вивчення питань педагогіки, психології, методики виробничого навчання і виховання. Майстер покликаний не тільки навчати майбутніх робітників конкретній професії, але й керувати процесом формування їх особистості. Майстер – центральна фігура в навчанні, вихованні учнів ПТНЗ. Майстру виробничого навчання належить провідна роль у підготовці молодого покоління до трудової діяльності. Його завдання – озброїти майбутніх робітників знаннями, вміннями та навичками [6, с. 41].

Науковець М. Вайнтрауб стверджує, що на сучасному ринку праці виникла потреба у таких робітниках, які здатні швидко опанувати нову технологію на виробництві, вміти співпрацювати в колективі, бути готовими та здатними до професійної діяльності. Їх підготовка неможлива без якісної підготовки викладачів, вчителів та майстрів виробничого навчання [1, с. 5].

Реформування професійної освіти ставить нові вимоги до системи фахової підготовки на курсах підвищення кваліфікації. Науковці, педагоги-практики стверджують, що сучасній школі, а тим більше коледжу й вищим навчальним закладам потрібен педагог, готовий до освіти через все життя, до постійного самовдосконалення, саморозвитку, самореалізації. Будь-який розвиток передбачає якісні зміни та перетворення [2, с. 63].

На особливу увагу заслуговує твердження В. Ковальчука, що за двадцять років

еволюції української професійно-технічної освіти однією з суттєвих проблем стала кадрова криза у сфері виробничого навчання. Її детермінанти визрівали ще наприкінці радянського періоду, коли професійно-технічні навчальні заклади в суспільній свідомості набули іміджу другосортності, а вибір людиною робітничої професії як сфери самореалізації вважався ознакою соціального неблагополуччя. Утім системні політичні й соціально-економічні реформи в Україні відроджують повагу до людини праці та визнання за нею високого соціального статусу, який багато в чому залежить від якості педагогічної діяльності майстрів виробничого навчання професійно-технічних навчальних закладів [5, с. 32].

Виходячи із даних завдань, майстри виробничого навчання повинні володіти більш високим рівнем професійної компетентності і педагогічної майстерності, вмінні забезпечити якісне вирішення нових актуальних завдань підготовки кваліфікованих робітників. Тому суттєво змінюється і система підвищення їхньої кваліфікації.

Особливе місце в даній системі відведено навчально-тематичному плану курсів підвищення кваліфікації розробленого у відповідності до нових соціально-економічних і культурних особливостей розвитку суспільства, завдань реформування професійно-технічної освіти, а також з урахуванням досягнень психолого-педагогічної та галузевої науки, передового педагогічного і виробничого досвіду, запитів майстрів виробничого навчання [7].

Навчально-тематичний план і програма розраховані для використання на очних двохтижневих курсах підвищення кваліфікації з можливим корегуванням в залежності від рівня педагогічної майстерності слухачів та їхніх освітніх потреб. У програмах за змістом і кількістю 72 годин передбачено необхідний об'єм лекційних і практичних занять для ознайомлення слухачів з найновішими досягненнями педагогічної, психологічної та галузевої науки, методики викладання предметів професійно-теоретичної підготовки, вимогами до функціональної та фахової підготовки майстрів виробничого навчання, підвищення їх загальнокультурного і професійного рівнів.

Зміст програми курсів розкриває також загальні питання становлення та розвитку професійної освіти в умовах ринкових відносин, функціональної та фахової підготовки майстрів виробничого навчання, основ інформаційно-комунікаційних технологій. Практичні заняття курсів спрямовані на розвиток ініціативи, пошук найбільш ефективних методичних прийомів навчання, закріплення знань слухачів і застосування їх у практиці своєї роботи. Освітній процес підвищення кваліфікації майстрів виробничого навчання включає теоретичне і виробниче навчання. Завершується процес навчання підсумковим заліком у формі тестування. Результатом освоєння 72 годинної професійної освітньої програми підвищення кваліфікації майстрів виробничого навчання є отримання свідоцтва про підвищення кваліфікації.

До проведення занять залучаються творчо працюючі викладачі, методисти та майстри виробничого навчання професійних ліцеїв, вищих професійних училищ; досвідчені викладачі вищих навчальних закладів; методисти НМЦ ПТО у Вінницькій області; керівники професійно-технічних навчальних закладів.

У процесі контакту викладача зі слухачами курсів підвищення кваліфікації, процес навчання являє собою чітко організовану процедуру, в якій викладач одночасно діє як і як фасилітатор, у рамках розробленого і керованого ним же сценарію. Слухачі курсів є партнерами між собою, а викладач теж виступає партнером для них, причому у будь-якій позиції або ролі, яку він займає, це досить активний і об'єктивний споглядач, оцінювач і одночасно безпосередній учасник навчального процесу.

Співробітництво як спільна діяльність визначає співпрацю викладача зі слухачами у середовищі слухачів. Така співпраця реалізується у спільній розвивальній діяльності, встановлюється взаєморозуміння, проникнення у духовний світ один одного, збагачення

особистісного життєвого досвіду й інтелектуального розвитку кожного індивіда, який бере участь у колективних формах роботи і аналізує результати такої спільної діяльності [3, с. 126].

З метою поліпшення навчального процесу на курсах підвищення кваліфікації у Навчально-методичному центрі професійно-технічної освіти у Вінницькій області проводиться анкетування серед слухачів курсів. Проаналізувавши анкети, які складаються із семи запитань, маємо такі результати. Майстри виробничого навчання, на запитання, стосовно того, чи виправдали курси підвищення кваліфікації Ваші сподівання – більшість респондентів, а це 86%, відповіли, що повністю задоволені курсами. При цьому залишаючи такі відгуки: «Чудово», «Отримано велику кількість інформації, яка потрібна надалі у роботі», «Багато нового та корисного дізнались для себе», «Курси повністю виправдали мої сподівання». Але було й 14% майстрів виробничого навчання, які частково були задоволені курсами, проте жодний слухач не відповів, що курси не сподобались чи не виправдали їхніх сподівань.

Для нашого дослідження цікавими є запитання стосовно поліпшення та якості освітнього процесу на курсах підвищення кваліфікації. Через це проаналізувавши запитання з анкети, які теми з фаху потрібно ввести до навчального плану майбутніх курсів, ми звернули увагу на такі зауваження: «Більше інформаційно-комунікаційних технологій», «Про зміни у навчальних планах та програмах», «Використання зарубіжного досвіду», «Застосування інтерактивних плакатів». Обґрунтувавши дані цього запитання, ми будемо надалі розробляти і впроваджувати дані тематики у навчальні плани та програми курсів підвищення кваліфікації.

Також не менш важливими і присмними для нас є побажання та пропозиції слухачів курсів: «Дякуємо за прекрасні курси», «Бажаємо успіхів та процвітання», «Надалі проводити курси підвищення кваліфікації», «Не зупинятись на досягнутому». Вважаємо, що важливим є те, що не було отримано жодного негативного відгуку про нашу роботу.

Провівши свою наукову розвідку, ми дійшли висновку, що одним з головних завдань курсів підвищення кваліфікації в категорії майстрів виробничого навчання, умов успішності його як професіонала, є розвиток його професійних здібностей, таких як:

– *гностична* (дослідницька, пізнавальна) – постійно вивчати учнів, педагогічний процес, уміти їх виявляти, формувати проблеми, ставити перед собою завдання й домагатися їхнього виконання;

– *проектувальна* – передбачати результат своєї діяльності, визначати послідовність своїх дій при досягненні поставленої мети;

– *конструктивна* – розробка технології кожної форми діяльності;

– *комунікативна* – установлення зв'язку з учнями, батьками, колегами;

– *організаторська* – уміння підключати учнів до різних видів діяльності, розподіляти свої сили й сили учнів, визначати відповідальність і вміння контролювати;

– *інформаційна* – уміння опановувати знаннями й передавати їх, доступно доносити їх до учнів, володіти мистецтвом мови;

– *виховно-розвиваюча* – уміння управляти розумовими, емоційно-вольовими процесами, формувати вміння: аналізувати, узагальнювати, робити висновки;

– *орієнтаційна* – визначення й виховання певних цінностей учнів, мотивів поведінки, ідеалів;

– *мобілізаційна* – здатність зібратися самому й активізувати учнів на виконання навчально-виховної діяльності [4].

Висновки. Отже, у сучасних умовах курси підвищення кваліфікації майстрів виробничого навчання мають виділятися такими домінантами як науковість, мобільність, прогностичність. Наступність методів навчання залежить від цілей та ціннісних

установок, що структурують мотиви професійної діяльності та професійно-педагогічних знань, умінь та ефективних навичок поведінки в конкретних педагогічних ситуаціях і завдань певного періоду навчання. Пріоритетними напрямками курсів підвищення кваліфікації є удосконалення професійної підготовки, забезпечення оптимального взаємозв'язку між викладачами та слухачами курсів, розвиток професійних здібностей майстрів виробничого навчання.

Подальші наукові розвідки в рамках зазначеної проблеми, ми вбачаємо, у дослідженні і впровадженні на курсах підвищення кваліфікації різних педагогічних методик.

Список використаних джерел

1. Вайнтрауб, М. Сучасні вимоги до рівня професійної компетентності педагогічних працівників ПТНЗ [Електронний ресурс] /М. Вайнтрауб. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/4765/1/> (дата звернення 27.01.2017). – Назва з екрану.
2. Гурман, А.В. Готовність майбутніх учителів до професійного самовдосконалення [Текст] / А.В. Гурман, Я.М. Буртник //Наукові записки Він. держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: зб. наук. пр. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2014. – Вип. 42, Ч. 2. – С. 63 – 65.
3. Даниленко, Л.І. Педагогічні умови формування готовності вчителя у післядипломній освіті до застосування інноваційних технологій інтерактивного навчання [Текст] /Л.І.Даниленко // Наукові записки Він. держ. пед. ун-ту ім. М.Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2015. – Вип. 44. – С. 123 – 127.
4. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників [Handbook of qualifying characteristics trades workers]. – Режим доступу: <http://uazakon.com/> (дата звернення 16.11.2016). – Назва з екрану.
5. Ковальчук, В.І. Використання SWOT-аналізу для визначення труднощів професійної діяльності майстрів виробничого навчання ПТНЗ в аспекті розвитку педагогічної майстерності [Електронний ресурс] / В.І.Ковальчук. – Режим доступу: <http://seanewdim.com> (дата звернення 10.02.2017). – Назва з екрану.
6. Потапенко, М.І. Особливості організації методичної роботи з майстрами виробничого навчання [Текст] / М.І. Потапенко // Вісник проф.-техн. освіти Вінниччини: зб. наук.–метод. пр. – 2016. – Вип. 9. – С. 41 – 45.
7. Форми та зміст курсового підвищення кваліфікації керівних і педагогічних працівників закладів професійно-технічної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.hnmc.km.ua/userfiles/КПК%20.doc (дата звернення 26.12.2016). – Назва з екрану.
8. Швець, З.Ф. Особливості організації методичної роботи з майстрами виробничого навчання [Текст] / З.Ф. Швець // Вісник проф.-техн. освіти Вінниччини: зб. наук. пр. – 2014. – Вип. 6. – С. 30 – 36.

References

1. Weintraub, M. Modern requirements to the level of professional competence of teachers of vocational and technical institutions [Current requirements for professional competence of teaching staff of vocational schools]. – at: <http://lib.iitta.gov.ua/4765/1/> (accessed 27.01.2017).
2. Hurman, A. V. (2014). *Hotovnist maibutnix uchyteliv do profesiinoho samovdoskonalennia* [The willingness of teachers to professional self]. *Naukovi zapysky Vin. derzh. ped. un-tu im. M. Kotsiubynskoho. Serii: Pedahohika i psykholohiia: zb. nauk. pr.* Vinnytsia: «Nilan LTD», 42, 2 [in Ukrainian].
3. Danylenko, L. I. (2015). *Pedahohichni umovy formuvannia hotovnosti vchytelia u pisljadiplomnii osviti do zastosuvannia innovatsiinykh tekhnolohii interaktyvnoho navchannia* [Pedagogical conditions of formation of readiness of teachers in postgraduate education to the use of innovative interactive learning technology]. *Naukovi zapysky Vin. derzh. ped. un-tu im. M. Kotsiubynskoho. Serii: Pedahohika i psykholohiia.* Vinnytsia: «Nilan LTD», 4 [in Ukrainian].
4. *Dovidnyk kvalifikatsiinykh kharakterystyk profesii pratsivnykiv* [Handbook of qualifying characteristics trades workers]. – at: <http://uazakon.com/> (accessed 16.11.2016).

5. Kovalchuk, V. I. *Vykorystannia SWOT-analizu dlia vyznachennia trudnoshchiv profesiinoi diialnosti maistriv vyrobnychoho navchannia PTNZ v aspekti rozvytku pedahohichnoi maisternosti [Using SWOT-analysis for the difficulties of professional masters of industrial training vocational schools in terms of teacher skills]*. – at: <http://seanewdim.com> (accessed 10.02.2017).

6. Potapenko, M. I. (2016). Osoblyvosti orhanizatsii metodychnoi roboty z maistramy vyrobnychoho navchannia [Особливості організації методичної роботи з майстрами виробничого навчання]. *Visnyk prof.-tekh. osvity Vinnychchynu: zb. nauk.–metod*, 9 [in Ukrainian].

7. *Formy ta zmist kursovoho pidvyshchennia kvalifikatsii kerivnykh i pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv profesiino-tekhnichnoi osvity [Form and content of a course of training management and teaching staff of vocational education]*. – at: www.hnmk.km.ua/userfiles/KPK%20.doc (accessed 26.12.2016).

8. Shvets, Z. F. (2014). Osoblyvosti orhanizatsii metodychnoi roboty z maistramy vyrobnychoho navchannia [Features of the methodical work of the masters of industrial training]. *Visnyk prof.-tekh. osvity Vinnychchynu: zb. nauk. pr.*,6. [in Ukrainian].